

Ad Renovandam In Gymnasio Osnabrugensi Artis Typographicae
Memoriam Secvlarem Viros Cvivscvnqve Ordinis Doctissimos
Honoratissimosqve Convocat De Nonnvllis Eivsdem Memorabilibvs
Pavca Praefatvs : [P. P. Osnabrugi, Domin. Laetare A. G. R.
MDCCXL.]\$dIo. Christoph. Koechervs, D.

Osnabrugi

4043974-4

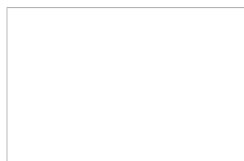
Koecher, Johann Christoph

4 Op.theol.VI,46(19)

https://collections.thulb.uni-jena.de/receive/HisBest_cbu_00035419

urn:nbn:de:urmel-e54931d4-b64e-4e6f-984a-ab4c1fe8d068-00020804-010

Lizenz: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

19

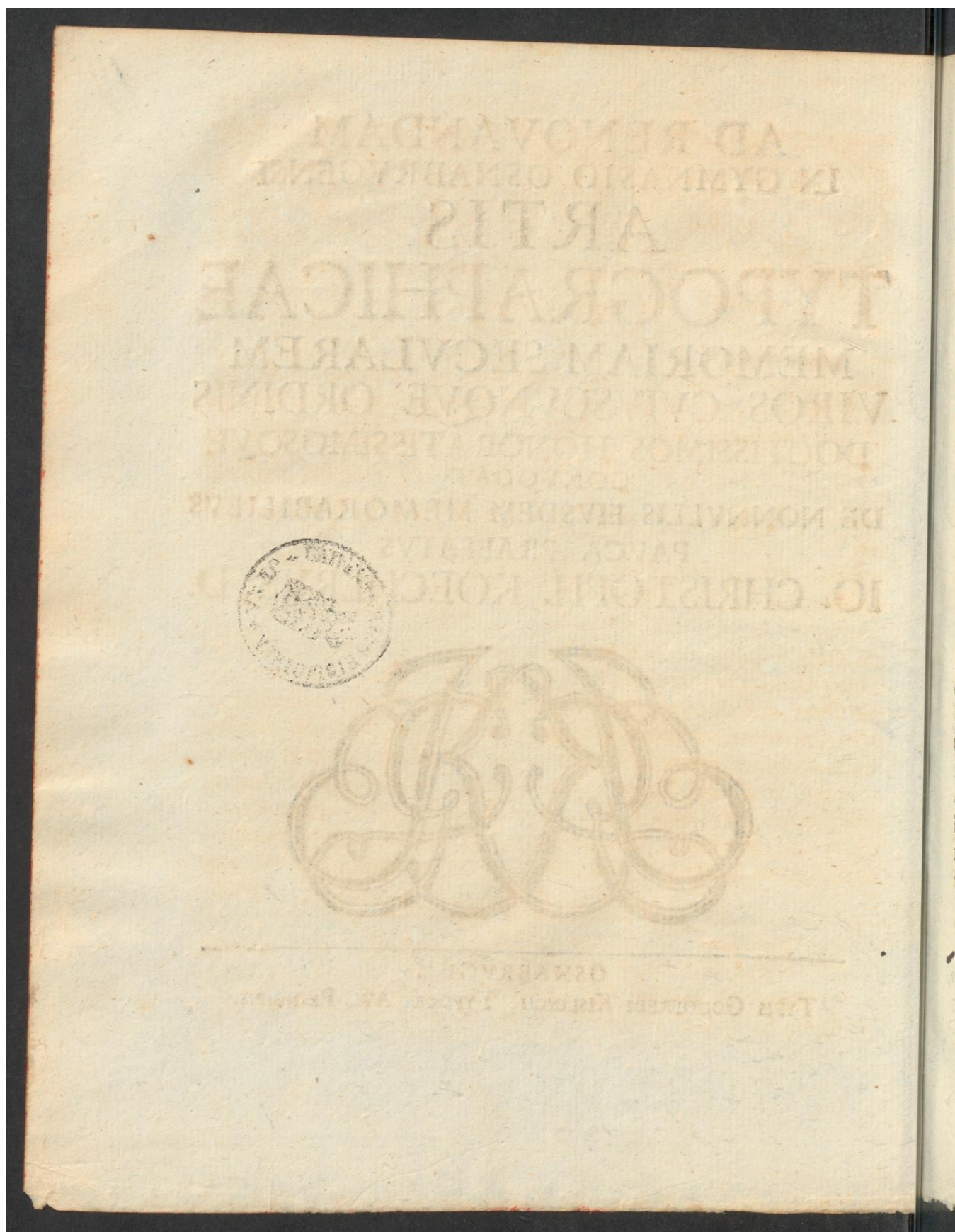
AD RENOVANDAM
IN GYMNASIO OSNABRVGENSI
ARTIS
TYPOGRAPHICAE
MEMORIAM SECVLAREM
VIROS CVIVSCVNQVE ORDINIS
DOCTISSIMOS HONORATISSIMOSQVE
CONVOCAT
DE NONNVLLIS EIVSDEM MEMORABILIBVS
PAVCA PRAEFATVS
IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, D.

OSNABRVGI
TYPIS GODOFREDI KISLINGII, TYPOGR. AVL. PRINCIPIS.

1740

urn:nbn:de:urmel-e54931d4-b64e-4e6f-984a-ab4c1fe8d068-00020804-010

urn:nbn:de:urmel-e54931d4-b64e-4e6f-984a-ab4c1fe8d068-00020804-021

Q. D. B. V.

on potuerunt, qui proximo Veneris die publicum daturi
sunt diligentiae et doctrinae suae specimen, iuvenes or-
natissimi politissimique,

IO. FRIDERICVS Boecler, *Osnabrugensis*,
IO. DIETERICVS Dindlage, *Osnabrugensis*,
IO. ARNOLDVS ANTONIVS Zwicke,
Lippstadiensis,

aut scitu dignius iucundiusue, aut praesenti tempori accommo-
datius dicendi argumentum eligere, quam, cuius plenae iam sunt
omnium litteratae ciuitatis incolarum voces, de arte, quae libros
typorum formis describere solet. Neque ego, ipsorum oratio-
nibus aliquid praefari iussus, de re alia in praesenti verba facere
et queo, et debeo. Quum autem multi iam olim de origine et
incrementis istius artis conscripti editique sint libri, quos MOR-
HOFIVS, a) STRVVIUS, b) FABRICIVS, c) MOLLERVS d) enume-
rant; quum plures hoc ipso anno, quem secularem inuenti tam

A 2

prae-

a) *Polyhist. litter. Lib. IV. Cap. II. §. 6.*

b) *Introduct. in Notit. rei litterar. Cap. XI. §. 1.*

c) *Bibliograph. antiquar. Cap. XXI. §. XI. p. 631. seq.*

d) in *Accession. AD MORHOFII Polyhist. loc. cit. p. 731.*

praeclari vulgo statuunt, in lucem aspectumque proferantur: nihil aliud nobis agendum restat, quam ut post messem tam vberem spicilegium saltem instituamus, atque cum lectoribus nostris pauca artis typographicae memorabilia communicemus.

Inter haec primum occupent locum, quae haud ita pridem in calce *Breuiarii Mindensis*, libri antiqui et rari, legimus: *Impressum et completum est presens Breuiarium Anno Domini M. D. XVI. in vigilia Ioannis Bapti. In nobili famosaque vrbe Moguntina: huius artis impressorie inuentrice prima. Per Ioannem Schöffer: nepotem quondam honesti viri Ioannis Fusth ciuis Moguntini: memorate artis primarii auctoris. Qui tandem imprimendi artem proprio ingenio excogitare specularique cepit anno Dominice Natiuitatis M. CCCC. L. indictione XIII. Regnante illustrissimo Ro. Imperatore Frederico III. Presidente sancte Moguntine sedi Reuerendissimo in Christo patre domino Theoderico pincerna de Erpach principe Electore. Anno autem M. CCCC. LII. perfecit deduxitque eam (diuina fauente gratia) in opus imprimendi. (Opera tamen ac multis necessariis adinventionibus Petri Schöffer de Gernsheym ministri sui que filii adoptiui.) Cui etiam filiam suam Christinam Fusthin pro digna laborum multarumque adinventionum remuneratione nuptui dedit. Retinuerunt autem hi duo iam prenominati Ioannes Fusth et Petrus Schöffer hanc artem in secreto (omnibus ministris ac familiaribus eorum, ne illam quoquo modo manifestarent, iureiurando astrictis.) Quo tandem de anno Domini M. CCCC. LXII. per eosdem familiares in diuersas terrarum prouincias diuulgata haud parum sumpsit incrementum.*

En! breuem; at planam et neruosam typographiae historiam. Habes hic artis huius inuentores primarios: habes locum, vbi nata illa perpolitaeque: habes denique tempus, quo primo excogitari et tentari, tum exerceri, postremo per orbem diuulgari coepta est. Auctor huius narrationis est IOANNES SCHOEFFERVS, de quo si demonstrare possumus, cum vera nobis narra-

narrare et potuisse et voluisse, nae, quantiuis pretii existimandum est hoc natalium artis impressoriae monumentum, valdeque aptum ad multas de iis agitas controuersias dirimendas. Equidem quod potuerit Schoefferus de origine et fatis typographiae veritati consentanea tradere, de eo nemo temere dubitabit. Namque eo vixit tempore, quod non adeo remotum est a rudimentis incunabulisque huius artis; praeterea ex illa ipsa ortum duxit familia, quae inuentionem eius pro sua vindicat. Quod vero ad voluntatem ipsius attinet, res non aequae explorata ac liquida videtur. Ex vtraque parte rationes ante oculos versantur, quae, et voluisse eum, et noluisse verum dicere, nobis persuadent. Nihil Schoefferum simulate, nihil fallaciter scripsisse, haec sunt indicio clarissimo, primo, quod eo haec memoriae prodidit aeuo, quo mendacii facile potuit coargui; deinde, quod eadem non in vno libro, quem litterarum formis expressum in lucem exire iussit, sed pluribus inscripsit. Occurrunt enim, quae paullo ante exposuimus, ad verbum omnia in TRITHEMII quoque *Breniario Annalium de origine Francorum*, quod idem Schoefferus noster A. M. D. XV. luci publicae dedit, quemadmodum a STRVVIO a) et REIMANNO b) condocemur. Ex quo coniicimus, moris fuisse Schoefferi, ut plurimis prelo suo subiectis libris istam historiae artis typographicae particulam subnecteret adscriberetque; indeque porro concludimus, non habuisse eum mentiendi animum, quippe qui facile illo tempore deprehendi reprehendique in ipso potuisset. Contra ea finxisse omnino aliquid Schoefferum, aperteque fallere alios voluisse, duobus itidem signis indicibusque probabiliter fit manifestum. Etenim et causam habuit falsa referendi, ex ea prognatus familia, ad cuius laudem gloriamque multum intererat, ut prima typographiae

A 3

graphiae

a) *Introduct. in notit. rei litter. Cap. XI. § IX. p. 919. edit. nouiss.*

b) *in der Einleitung in die Historiam litter. der Deutschen Lib. II. Sect. III. Quaest. 156. p. 208. seq.*

graphiae officina Moguntiae in aedibus Ioannes Fusthi colloca-
retur; et reuera in errorem inducere lectores videtur, Fusthum
illum principem artis typographicae auctorem comminiscens,
omisso plane neglectoque Ioannis Guttenbergii nomine, quem
primum in effingenda illa elaborasse, magno consensu annalium
scriptores tradunt. Ast, ne quid dissimulemus, de altera hac
criminatione haud difficulter purgari potest Schoefferus. Nimi-
rum Fusthum non primum, sed *primarium*, memoratae artis
auctorem appellat. Eundem titulum, quid? quod amplio-
inuentoris primi, Fustho tribuit TRITHEMIVS, a) qui non solum
Ioannem Schoefferum aetate diu antecessit, verum etiam de vera
Guttenbergii laude ceteroquin nihil quicquam detraxit. Acce-
dit, quod, obseruante et monente STRVVIO, b) de Guttenbergio
non constat, eum vnquam nomen suum libris noua arte ex-
scriptis adposuisse; quum contra Fusthi seu Fausti nomen quam-
plurimi praeferant. Non iniuste itaque egit Schoefferus noster,
quod Guttenbergium silentio praetermisit; nec immerito Fusthum
primarium mirabilis artis auctorem vocauit. Quod vero addit,
Fusthum *tandem imprimendi artem proprio ingenio excogitare spe-*
cularique cepisse, rursus a veritate non plane alienum est, si hunc
in modum intelligatur, inuentam a Guttenbergio et inceptam
artem miris modis Fusthum expoliuisse ac perfecisse. Ipsa vo-
cula *tandem*, quam non sine causa orationi suae inspersisse vide-
tur, nos commonet, ante Fusthum nonneminem fuisse, qui
rudimenta artis typographicae posuerit. Non igitur Gutten-
bergii laudes prorsus tacuit Schoefferus, sed breuiter et subob-
scure attigit; cui rei inter alia fortasse lis illa ansam praebuit, inter
Guttenbergium et Faustum non de inuentione artis, sed de lucro
ex illa capiendo exorta, de qua pluribus exponit STRVVIVS. c)
Hoc

a) in *Annalibus Hirsaugiens. ad A. 1450.*

b) *Introduct. alleg §. X. p. 922.*

c) in memorato semel iterumque libro *Cap. XI. §. X. p. 921. seq.*

Hoc pacto quum ab altero crimine, quod merita Guttenbergii celauerit, liberari Schoefferus possit; suspicio duntaxat superest, eum in gratiam aui patrisque sui commentum aliquod protulisse, quae sola, nisi alia accedant argumenta, integritati fideique testis alicuius nihil derogat.

Subiungimus superiori narrationi ea, quae ex libro recentiori excerptis, nobisque humaniter impertitus est amicus quidam doctissimus. Inscriptur ille *Bibliotheca Smidsbergiana Hagae Com. MDCCXXXII. apud Ger. Block, in quo pag. 88. 89. haec extant, ad incunabula artis typographicae pertinentia: De Reynecke Voss. Liber Germanicus absque anno equidem editionis, tamen omnium librorum Germanicorum primus impressus, docentibus ectypis omnium lepidissimis, ruditatem artis impressoriae sub prima typographiae initia testantibus, figuris ligneis ac illuminatis. Liber quantius pretii.* NB. Die dit Boekje will confereren met dat geene dat te Haarlem in 't Princen Hof in een Kist wel bewaart werd (Zynde het aller- raerste en eerste Boeck van Laurentius Koster gedrukt, genaamt Spiegel onzer Behoudnisse) die zal in 't drukken een groote overeenkomst vinden, ende zien, dat dit Boekjen geen rien faaren jonger, en een der eerste onnossele Proeven van de Druckpers van Iohan Fusth tot Mayntz is, en ook hier uyt kunnen oordeelen, dat Iohann Fusth de Pers van Laurentius Koster heft nagenvootst, en maar alleen door 't drukken van d' andere syde, waar an het in 't Haarlemmer Exemplaar manqueert, heeft verbeetert.

Neque animus nobis est, nec facultas, in haec inquirere nunc curiosius, veteremque illam controuersiam, Batavisne, an Germanis tribuenda sit inuentae artis impressoriae gloria, de qua nobilissima Germaniae Belgique ingenia diu multumque disceptarunt, verbosius excutere et explicare. Inuenient, quid hac de re statuendum sit, apud STRUVIUM, a) SCHELHORNIVM, b) et alios,

A 4

a) loc. alleg. §. IV. V. p. 205. sqq.

b) *Amoenit. litter.* Tom. IX. p. 269. sqq.

alios, qui hospites in orbe erudito versantur, rerumque, quae in eo geruntur, imprudentes plane sunt atque ignari.

Quod reliquum est chartae recensendis aliquot libris libellisque impendimus, qui partim paullo post initia artis nostrae, partim ante annum MD. impressi fuerunt. Multum et illustrati et amplificari eiusmodi monumentis litterariis historiam artis typographicae posse, clara et testata res est. Hinc praestantissimi eruditissimi viri, MAITTAIRIVS, LOESCHERVS, SEELENIVS, SCHWARTZIUS, SCHELHORNIVS, BÜNNEMANNVS data opera id egerunt, ut huius generis libros sollicite inuestigarent, multorumque oculis exponerent. Equidem perpauci sunt, quos ostentare nos possumus, neque tamen, paucos istos nosse, ingratum fore antiquitatis litterariae amatoribus aestimatoribusque peritis confidimus. Habentur praeterea in iis quidam, de quorum auctoribus a nullo historiae litterariae, quos consulere nobis licuit, scriptore, et ne quidem a FABRICIO, quem nemo facile tum scientia tum diligentia in hoc litterarum genere superavit, in *Bibliotheca mediae et infimae Latinitatis* quicquam memoriae proditum legimus. Sed age! producamus tandem aliquando illa artis typographicae, rudis adhuc et impolita, opera.

Ambrosii episcopi Exameron id est de sex dierum operibus in principio mundi.

Liber venerabilis Prudentii de septem peccatis mortalibus et virtutibus septem oppositis.

Speculum sapientiae beati Cirilli episcopi alias quadripartitus apologeticus vocatus.

Tractatus de expositione missae. Editus a fratre guilhelmo de gouda ordinis minorum de observantia.

Tractatus brevis et utilis pro infirmis visitandis et confessionem eorum audiendis.

Specu-

Speculum artis bene moriendi de tentationibus. penis infernalibus. interrogationibus agonizantium. et variis orationibus pro illorum salute faciendis.

Interrogatorium sive confessionale per venerabilem Fratrem Bartholomeum de Chaimis de mediolano ordinis minorum compositum in loco Sancte Marie de angelis apud mediolanum.

Libellus de vita et moribus philosophorum et poetarum. Anno Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. ultima vero die Iunii. Opusculum (philosophorum vita) insigne ob legentium profectum editum. Friderici Creusners civis inclite Nurmbergensium urbis industria fabrefactum fideliterque impressum finit feliciter.

Collecta magistralia per adventum domini de formatione hominis moralis. Finiti sunt sermones per adventum --- Qui quidem per Fridericum Creusner Nurmberge est stilo diligenti impressus. Anno domini. Millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Opus de timore divinatorum iudiciorum. Sermones clarissimi in sacra theologia Magistri Fratris Roberti Caraczoli de Litio ordinis minorum de timore iudiciorum dei. Impressi in civitate Imperiali Nurmbergensium per Fridericum Creusner. Anno domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Consilia Venerabilis nec non egregii doctoris Alexandri de Nevo contra iudeos fenerantes Expliciunt feliciter. Impressaque in Imperiali civitate Nurmbergensium per Fridericum Creusner prefate civitatis incolam sub Anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

• *Sermo peroptimus de morte. Tractatulus de morte Clarissimi in sacra theologia Magistri fratris Roberti Caraczoli de Litia ordinis*
mino-

minorum feliciter explicit. Impressus Nurmberge per Fridericum Creusfner incolam civitatis eiusdem. Anno domini. M.CCCCLXXX.

Finit tractatus magistri Iohannis Andree super arboribus consanguinitatis. affinitatis nec non spiritualis cognationis. Anno domini. Millesimo quadringentesimo octuagesimo primo. Impressus Nurmberge per Fridericum Creusfner.

Quidam fructuosus libellus de modo confitendi et penitendi. Presens hoc opus de modo confitendi et penitendi completum est in mercuriali oppido Antwerpiensi Per me Gerardum Leeu Anno domini M.CCCCLXXXVIII. duodecimo Kalendas martias.

Longobardica historia que a plerisque Aurea legenda sanctorum appellatur. Item Martyrologium Usuardi monachi ad Karolum magnum. Impressum diligenter per me Iohannem Koelhoff de Lubeck Civem sancte felicitisque Colonie agrippine et consummatum feliciter. Anno salutis ac gratie. MCCCCXC. in vigilia sanctissimorum trium Regum prefate Civitatis patronorum ac protectorum iugiter.

Resolutorium dubiorum circa celebrationem missarum occurrentium. per venerabilem dominum Ioannem de lapide doctorem Theologum parisiensem. ordinis Cartusienfis. ex sacrorum canonum probatorumque doctorum sententiis diligenter collectum. Explicit resolutorium dubiorum circa celebrationem missarum occurrentium. Impressum Colonie per Henricum Quentell. Anno domini M.CCCCXCVIII.

Liber precum ecclesiasticarum, seu Breviarium Ecclesiae cuiusdam: (caret enim exemplar nostrum aliquot ab initio plagulis) Impressum per me Wilhelmum Schaffener de Ropperswiler XIII. die Martii. Anno domini. M.CCCC.XCVIII. in inclita civitate Argentio.

Re-

Redeundum iam nobis est ad Oratores nostros, qui haec et alia artis typographicae memorabilia vberiori sermone persequuntur.

III. illorum Germaniae hanc propriam esse laudem, quod prima artem typis aeneis mobilibusque libros excudendi inuenerit, multis argumentis testimoniisque confirmabit.

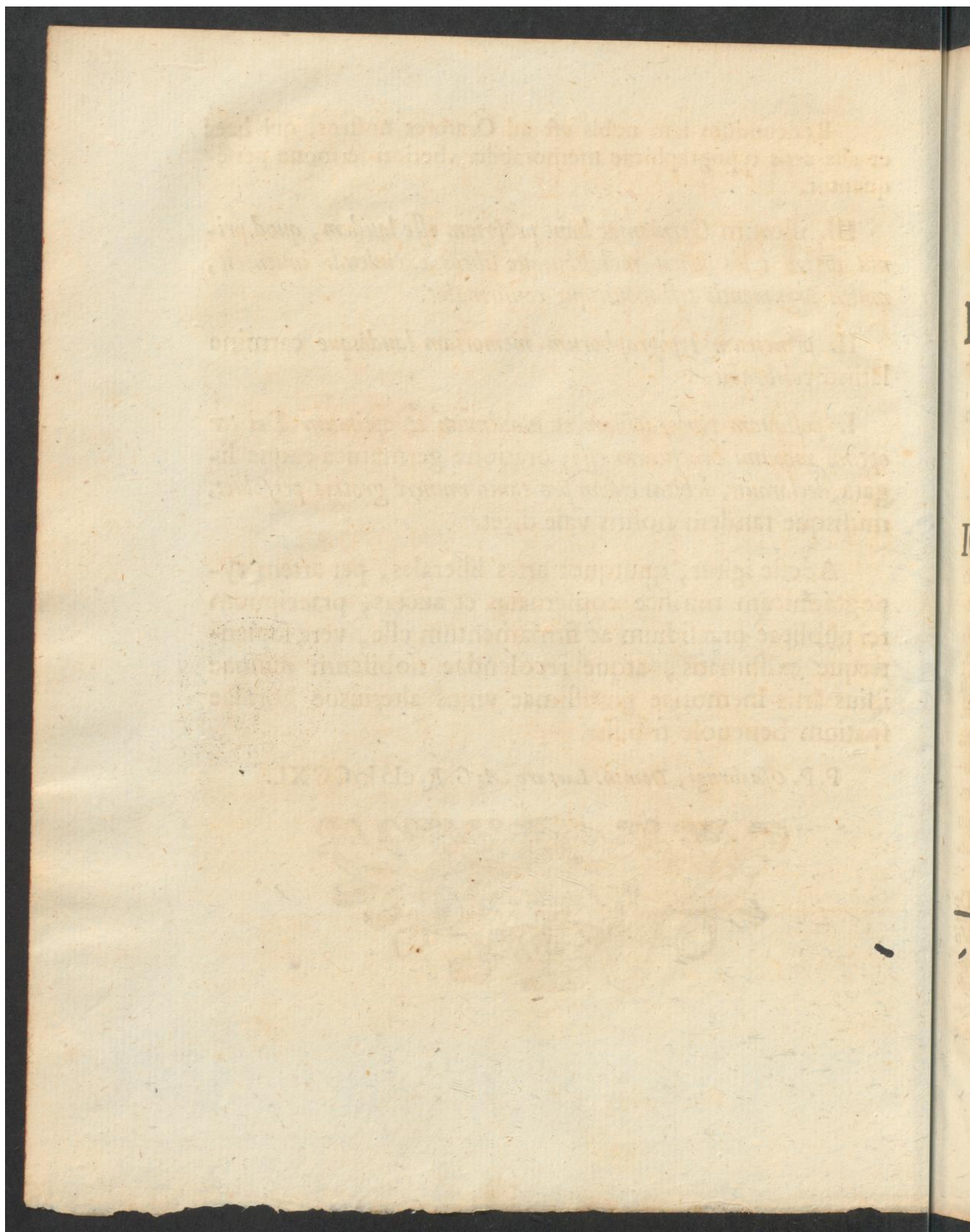
II. principum typographorum memoriam laudesque carmine latino celebrabit.

I. postquam typographiam et maximum et optimum Dei ter optimi maximi beneficium esse, oratione germanica eaque ligata, declarauit, debitas eidem pro tanto munere gratias persoluet, musisque tandem nostris vale dicet.

Adeste igitur, quotquot artes liberales, per artem typographicam mirifice conseruatas et auctas, praecipuum rei publicae praesidium ac firmamentum esse, vere sapienterque existimatis, atque recolendae nobiscum diuinae illius artis memoriae gratissimae vnus alteriusue horulae spatium beneuole tribuite.

P. P. Osnabrugi, Domin. Laetare A. G. R. cId IdCCXL.

urn:nbn:de:urmel-e54931d4-b64e-4e6f-984a-ab4c1fe8d068-00020804-125